

Praca socjalna w perspektywie polityki społecznej, red. J. Mazur OSPPE, K. Wojtanowicz, B. Sordyl-Lipnicka, Kraków 2023, s. 143–152 (Praca Socjalna w Teorii i Działaniu, 6).

 <https://doi.org/10.15633/9788363241612.08>

Małgorzata Duda

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0002-4986-0795>

Miejsce etyki zawodowej w kształceniu pracowników socjalnych

Abstract

The importance of professional ethics in the social worker profession has not been raised for as long as in recent years. The epidemic situation caused by SARS-Cov2 only strengthens these voices. The voices heard among both the managers of the institutions of the social assistance system and the social workers themselves have led the author of this article to look into this issue. This article is based on the analysis of documents, analysis of the materials found, as well as on the opinions expressed by the students themselves in the field of social work.

Keywords: social work, work ethics, social worker education

Współczesna praca socjalna w Polsce „poszukuje” dalszej drogi rozwoju. Z jednej strony podejmuje się kroki zmierzające do „oczyszczenia” pracy socjalnej od innych działań, jakie w przeszłości wpisano do zadań osób, które ten zawód wykonywały. Z drugiej strony niektórzy pracownicy socjalni nie chcą swej aktywności zawodowej sprowadzić li tylko do przyznawania świad-

czeń. Jednocześnie komplikujące się życie społeczne i narastające trudności w budowaniu relacji personalnych rodzą nowe problemy w efektywnym zarządzaniu instytucjami pomocy społecznej. Podnoszą się głosy o przywrócenie właściwego miejsca etyce zawodowej nie tylko w życiu osób aktywnych zawodowo, lecz także w samym procesie kształcenia.

Kształcenie pracowników socjalnych

Wymogi dotyczące profesjonalizacji zawodu pracownika socjalnego w obszarze edukacji reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej w art. 116 ust. 1¹, zgodnie z którym w tym zawodzie może pracować ktoś, kto:

- ukończył kolegium pracowników służb społecznych;
- ukończył studia wyższe na kierunku praca socjalna;
- do końca roku 2013 ukończył studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie.

Nadto określono dalsze kroki prowadzące do profesjonalizacji zawodu poprzez wprowadzenie dwóch stopni specjalizacji:

- I stopień specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej mający na celu uzupełnienie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych pracownika socjalnego;
- II stopień specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej mający na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej².

Najnowsza nowelizacja ustawy o pomocy społecznej miała miejsce 15 kwietnia 2021 roku³ wprowadziła dodatkowe możliwości nabywania uprawnień do wykonywania zawodu pracownika socjalnego, które wpisano w art. 116, w ust. 1 pkt. 2: „ukończyła studia na kierunku praca socjalna lub w zakresie pracy socjalnej”. Dodano pkt. 4 w brzmieniu: „ukończyła studia podyplomowe z zakresu metodyki i metodologii pracy socjalnej w uczelni realizującej studia na kierunku praca socjalna lub w zakresie pracy socjalnej, po uprzednim ukończeniu studiów na jednym z kierunków, o których mowa w pkt 3.”, doprecyzowując przez dodanie po ust. 1a – ust. 1b w brzmieniu:

---

1 Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. Nr 64 poz. 593).

2 Ustawa o pomocy społecznej, art. 116.

3 Ustawa z dnia 15 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o ochronie zdrowia publicznego (Dz.U. 2021 poz. 803).

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia, minimalne wymogi programowe dla studiów podyplomowych z zakresu metodyki i metodologii pracy socjalnej w uczelni realizującej studia na kierunku praca socjalna lub w zakresie pracy socjalnej, z uwzględnieniem tematyki wykładów oraz minimalnej liczby godzin ich trwania, biorąc pod uwagę kwalifikacje i umiejętności niezbędne dla prawidłowego wykonywania zawodu pracownika socjalnego.

Przegląd planów i programów studiów na kierunku praca socjalna w wybranych uczelniach wyższych odzwierciedla zrozumienie tego, jak ważna jest znajomość podstaw zagadnień etycznych w kształceniu studentów do wykonywania tego zawodu. Najczęściej są to kursy realizowane na studiach pierwszego stopnia, prowadzone w wymiarze 20–30 godzin, z przypisanymi 2 punktami ECTS. Zajęcia prowadzone są w formie wykładów lub wykładów i ćwiczeń. Nazwy poszczególnych kursów są różne, pośród nich powtarzają się:

- etyka ogólna i zawodowa⁴;
- etos zawodowy pracowników socjalnych⁵;
- etyka w pracy pracownika socjalnego⁶;
- wartości i normy etyczne w pracy socjalnej⁷
- etyka zawodu⁸;
- etyczne aspekty pracy socjalnej⁹.

---

4 Zob. Plan studiów dla naboru 2021/2022. Studia stacjonarne pierwszego stopnia o profilu praktycznym – kierunek studiów: praca socjalna, https://dzn.upjip2.edu.pl/fcp/mPRsb-BACkHDYILFApRoNzc2VsbRAyCwovHQoBGnhlUGdoZX5DKlgFEUpXbyU9UUQ/_users/code_PJ1cFFoYaLDk6HE4kBgNocmAFMVgyWEMvJhZLSC4/www_wns_ps_2021_plan_studiow_pierwszego_stopnia_stacjonarne_20210224.pdf (dostęp: 10.01.2023).

5 Zob. Uniwersytet Warszawski. Informator ECTS. Praca socjalna, studia stacjonarne, pierwszego stopnia, <http://informatorects.uw.edu.pl/pl/programmes-all/PSO/S1-PSO/> (dostęp: 10.01.2023).

6 Program kształcenia na studiach I stopnia kierunku: praca socjalna (profil praktyczny), https://www.pwsip.edu.pl/wnsh/images/programy-i-plany-studiow/praca-socjalna/programy_studiow/Program_kształcenia_Praca_socjalna_od_2018-2019.pdf (dostęp: 10.01.2023).

7 Zob. Uniwersytet Opole, Wartości i normy etyczne w pracy socjalnej – sylabus, https://usosweb.uni.opole.pl/kontroler.php?_action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&kod=2.3.43.Z2.KRK-02WNEP (dostęp: 10.01.2023).

8 Zob. Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Etyczne aspekty pracy socjalnej – sylabus, https://usosweb.ujd.edu.pl/kontroler.php?_action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&kod=WP-PS-L-02-EAPS (dostęp: 10.01.2023).

9 Zob. Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Etyczne aspekty pracy socjalnej – sylabus, https://usosweb.ujd.edu.pl/kontroler.php?_action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&kod=WP-PS-L-02-EAPS (dostęp: 10.01.2023).

Przesłanki wzrastającej roli etyki zawodowej w pracy socjalnej

Miejsce i rola wartości oraz norm w wykonywaniu zawodu pracownika socjalnego wprowadza pośrednio i bezpośrednio ustawodawca w przywoływanej już ustawie o pomocy społecznej (art. 119, pkt 1). Do głównych zadań zaliczono m.in.:

- diagnozę, analizę i ocenę zjawisk społecznych, które kwalifikują do przyznania stosownych świadczeń co do jakości i wielkości;
- prowadzenie aktywności informacyjnej, poradniczej, pozwalającej pokonać trudności życiowe poszczególnych beneficjentów usług pomocy społecznej;
- aktywizację środowiska lokalnego do działań samopomocowych;
- tworzenie sieci wsparcia na rzecz osób będących w potrzebie;
- współdziałanie w przygotowaniu lub wdrażaniu regionalnych programów pomocy społecznej;
- udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej.

Definicja międzynarodowa podaje, że praca socjalna to:

zawód, który dla zwiększania dobrostanu (*well-being*) promuje społeczne zmiany, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz upodmiotowienie (empowerment) i wyzwolenie ludzi. Korzystając z teorii ludzkich zachowań i systemów społecznych, praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi i środowiska. Podstawowymi zasadami pracy socjalnej są prawa człowieka i sprawiedliwość społeczna¹⁰.

Jest to więc zawód, w którym dominują relacje interpersonalne, zarówno odnoszące się bezpośrednio do kontaktów pracownik – beneficjent pomocy społecznej, jak i kierownik – pracownik socjalny oraz pracownik socjalny – inni pracownicy. Pojawia się układ sprzężonych ról, gdzie jedna z nich jest wspierająca, a inna – korzystająca ze wsparcia; jedna decyzyjna, a inna tę decyzję realizująca. W innym układzie jedni i drudzy pełnią role wspierające w ramach współpracy na rzecz dobra klienta. Współpraca wszystkich aktorów sceny „pomoc społeczna” ma nie wyręczać, a prowadzić do wypracowania skutecznych metod pokonywania kryzysów, których doznają beneficjenci

---

¹⁰ R. Szarfenberg, *Standardy pracy socjalnej. Wprowadzenie*, https://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SPS%20wprowadzenie_2601.pdf (dostęp: 19.05.2021).

m.in. pracy socjalnej¹¹. Praca socjalna prowadzona jest w literaturze do dwóch dominujących relacji: powierniczej i terapeutycznej. W drodze zaufania, pracownik socjalny staje się powiernikiem cudzych problemów, często tajemnic skrywanych przed najbliższymi osobami klienta. Powierając swoje problemy, klienci obdarzają pracownika ogromnym zaufaniem i wierzą w skuteczność działania nie tylko samej osoby, lecz także całego systemu¹². Interesujące są wyniki badań, które przeprowadzono w ośrodkach pomocy społecznej w Krakowie przez Magdalenę Lubińską-Bogacką oraz Elżbietę Mirewską. Respondenci, czyli beneficjenci tych instytucji, wskazywali najgorsze możliwe postawy, z jakimi przyszło się im borykać w relacjach z pracownikami socjalnymi. Wskazywano m.in.: bezradność w załatwieniu sprawy klienta (39%), zasłanianie się przepisami (48%), upokarzanie, poniżanie i wyśmiewanie klienta (34%), wykorzystywanie swojego stanowiska do manipulacji klientem (23%), wywyższanie się w stosunku do klienta (37%), brak nawiązywania komunikacji (35%), brak empatii, wczuwania się w sprawy klienta (39%), rutynowe działania (33%), stronniczość działania pracownika (45%), brak wskazań dobrych rozwiązań dla klienta, który oczekuje poprowadzenia go w przepisach prawnych i socjalnych (32%), niewywiązywanie się pracownika z podpisanego kontraktu (14%), zaniedbywanie spraw ważnych dla klienta (22%), wyłudzenie środków trwałych za opiekę lub świadczenie (9%), brak czasu dla klienta, niesłuchanie klienta, tylko wypełnianie dokumentów (48%), brak szybkiej reakcji na zdarzenie losowe (34%), urzędnicza postawa, działanie tylko według przepisów prawnych (37%), ambiwalentna postawa (raz pozytywna, innym razem negatywna, wobec tego samego klienta – 23%)¹³.

Z kolei wśród możliwych przyczyn niewłaściwych zachowań ze strony pracowników socjalnych wskazywano: wyczerpanie emocjonalne (65%), stopniowy zanik uczuciowości (39%), negatywny sposób postrzegania świata (45%)¹⁴.

Już te wyniki pokazują wyraźnie zarysowane problemy, które wywołują możliwe punkty styczne, dla których odwołanie się do etyki zawodowej staje się nie tylko zasadne, lecz także pomocne i konieczne.

---

11 M. Lubińska-Bogacka, E. Mirewska, *Etyczne i nieetyczne zachowania pracownika socjalnego w pomocy społecznej*, „Zeszyty Pracy Socjalnej” 2019, nr 2(24), s. 86, <https://doi.org/10.4467/24496138ZPS.19.006.11083>.

12 *Etyczne i nieetyczne zachowania...*, dz. cyt., s. 90

13 *Etyczne i nieetyczne zachowania...*, dz. cyt., s. 93.

14 *Etyczne i nieetyczne zachowania...*, dz. cyt., s. 93.

Między kształceniem a praktyką w perspektywie etyki zawodowej

Uwzględnienie w kształceniu przyszłych pracowników socjalnych kwestii etycznych jest ze wszech miar słuszne. Współczesny człowiek żyje w tyglu kulturowym, a więc i normatywnym, który nie pomaga w kształtowaniu korpusu wartości i sposobów zachowania, które jeszcze niedawno były wynoszone ze środowiska rodzinnego. Od najmłodszych lat narażeni jesteśmy na dylematy etyczne, które w życiu dorosłym przenoszą się na płaszczyznę aktywności zawodowej. Na osobiste normy i wartości z czasem nakładają się inne, motywujące do wykonywania konkretnej pracy w poczuciu dążenia do dobrze spełnianego obowiązku.

Aktywność zawodowa pracownika socjalnego oscyluje wokół zróżnicowanych oczekiwań, często wzajemnie się wykluczających. Niejednokrotnie przychodzi mu funkcjonować w sytuacji dokonywania wyborów określanych jako „mniejsze zło” bez możliwości przewidzenia, czy podjęte decyzje są słuszne¹⁵. Wzrastają oczekiwania – ze strony ustawodawcy pośrednio, a kierownictwa instytucji pomocowej bezpośrednio – na efektywne wykonywanie nałożonych na pracowników obowiązków. W sytuacji rozbieżnych wartości – własnych oraz preferowanych przez instytucję – dochodzi do różnego rodzaju nieporozumień, konfliktów, aż do przedwczesnego wypalenia zawodowego włącznie.

Zaciąga to na pracodawcę zobowiązanie do zatrudnienia osób nieprzypadkowych, takich, którzy identyfikują się z wykonywaną służbą. Postrzeganie bowiem zawodu pracownika socjalnego w kategorii profesjonalizmu i służby nie jest sloganem, lecz realnym wymogiem, jakie winno być stawiane przed każdym kandydatem do zatrudnienia.

Równocześnie to na ustawodawcy ciąży obowiązek dbania o jakość kształcenia na kierunku praca socjalna czy studiach podyplomowych z zakresu metodyki i metodologii pracy socjalnej. W tym miejscu nasuwa się pytanie, czy współcześnie przy dużej autonomii uczelni wyższych, także w zakresie samego programu kształcenia, trudno przyjąć jednolite standardy? Jeżeli przed sektorem pomocy społecznej, a więc także przed pracownikami socjalnymi, stawia się wysokie wymagania etyczne, wskazuje na budowanie moralnie dopuszczalnych relacji z klientami, współpracownikami oraz przełożonymi, to także w obszarze edukacji powinny zostać wypracowane minima programowe jako obowiązujące wszystkie podmioty nadające uprawnienia do wykonywania tego zawodu.

---

15 M. Sokołowska, *Dylematy etyczne pracowników socjalnych*, Warszawa 2013, s. 4.

Sam student, przyszły pracownik socjalny, ze względu na redefinicje wielu dotychczasowych problemów społecznych i pojawianie się nowych oczekuje odpowiedniego przygotowania merytorycznego – liczy na zaprezentowanie konkretnych wzorów rozwiązywania problemów, budowania modeli współpracy z klientem w celu znalezienia optymalnych dróg wyjścia z sytuacji kryzysowych.

Zawód ten opiera się na bezpośredniej relacji personalnej pracownik – klient pomocy społecznej. Relacje te domagają się nie tylko regulacji prawnych, lecz także tych, wynikających ze zobowiązań etyczno-moralnych. Zależność, jaka zachodzi pomiędzy klientem a pracownikiem socjalnym, zaciąga na tym drugim szczególnie rodzaj zobowiązania, ponieważ staje się on niejako powiernikiem ludzkiego dramatu. Człowiek samotny i bezradny w przeżywanym nieszczęściu często po raz ostatni obdarza drugiego człowieka zaufaniem, oczekując od niego profesjonalnie prowadzonej pomocy. Jednocześnie pracownik socjalny, posiadając stosowną wiedzę, umiejętności i narzędzia, może je wykorzystywać w sposób pozwalający na przyjęcie pozycji nadrzędnej w stosunku do klienta. Powstaje przestrzeń, która domaga się szczególnej odpowiedzialności ze strony pracownika, aby nie przekroczyć granicy zachowania zaprzeczającego postępowaniu godziwemu¹⁶. W praktyce zawodowej zmuszony jest stawiać czoła wyzwaniom, które wymagają od niego sięgnięcia do etycznego kodeksu zawodowego. W Polsce można odwołać się chociażby do Kodeksu Etycznego Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej¹⁷, na bazie którego tworzono i nadal tworzy się kodeksy etyczne obowiązujące w poszczególnych placówkach pomocowych.

Zawiera on nie tylko nakazy i zakazy, jakie obowiązują osoby wykonujące zawód pracownika socjalnego, lecz także przekazuje wartości istotne dla samej pracy socjalnej, jak chociażby: poszanowanie godności człowieka, szacunek dla jego odmienności, przeciwdziałanie niesprawiedliwości społecznej itp. Istotne jest, by osoby wykonujące ten zawód uznawały ten sam system wartości i posługiwały się tymi samymi standardami zachowań etycznych zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym¹⁸.

Profesja pracownika socjalnego jest specyficzna, co wynika z faktu pracy w środowiskach „trudnych” społecznie. Osoba wykonująca ten zawód „poru-

16 P. Czech, *Etos opiekunów a etyka zawodowa w pracy pracownika socjalnego*, „Polonia Journal” 2017, nr 5–6, s. 197–198.

17 Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej, https://federacja-socjalnych.pl/images/PDF/kodeks_etyczny.pdf (dostęp: 16.05.2021).

18 Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych, dz. cyt.

sza się w przestrzeni marginalizacji i wyizolowania społecznego, działa w tym świecie w nieporównywalnych do innych zawodów pomocowych zakresach¹⁹. Taka sytuacja z jednej strony wymusza na pracownikach dyscyplinę pracy i wymaga specyficznych predyspozycji osobistych; postawy tolerancji i akceptacji odmienności. Z drugiej strony domaga się działań edukujących społeczeństwo, pozwalających na obalanie mitów, przekraczanie istniejących stereotypów i pokonywanie barier.

Szybko rozwijające się społeczeństwo siłą rzeczy generuje rozwiązania, które nie są możliwe do przyjęcia przez wszystkich. Zawsze pojawią się jednostki i grupy społeczne, które z różnych względów nie zgadzają się ze stawianymi wymogami lub nie potrafią się do nich dostosować. To właśnie tym osobom, nierzadko, dedykowana jest praca socjalna, której głównym zadaniem jest zapewnienie dobrostanu bez względu na możliwości i ograniczenia życiowe. Pracownik socjalny, będąc stale pod presją czasu, narażony jest na nieustanne dokonywanie wyborów pomiędzy tym, co można, a tym, co powinno się oferować potencjalnemu klientowi; nieustannie balansuje na granicy rozstrzygnięć domagających się postaw zgodnych ze wskazaniami kodeksu etycznego zawodowego. Inną płaszczyzną, która staje się areną zmagania na styku pracownik socjalny – klient jest właśnie system normatywny. Nierzadko pojawia się „dylemat rozłączności” pomiędzy systemem wartości i postaw wyniesionych z domu rodzinnego, generujących uprzedzenia wobec konkretnych osób lub grup społecznych – obecnych klientów pomocy społecznej.

Zakończenie

Realizacja pracy socjalnej domaga się nieustannego dokonywania wyborów, podejmowania decyzji i brania za nie odpowiedzialności. Analiza tylko niektórych, wybranych planów studiów kierunku praca socjalna pozwala pozytywnie odpowiedzieć na pytanie o obecność kształcenia w przedmiocie etyki zawodowej. Jednakże czy jest ono wystarczające? Czy podanie wiedzy wprost pomoże przyszłym pracownikom socjalnym wspierać swoją działalność także w odniesieniu do aspektów etyczno-moralnych? Odpowiedź wydaje się niejednoznaczna, uzależniona od wielu zmiennych, w tym od interesującego nas systemu kształcenia w zawodzie. Samo wprowadzenie kursu z etyki zawodowej wydaje się niewystarczające. W sukurs musi przyjść kształcenie oparte na profilu praktycznym, realizowanym we współpracy z pracownikami socjalnymi o dużym doświadczeniu zawodowym. Praca z konkretnie przed-

---

19 *Etos opiekuńczy a etyka zawodowa...*, dz. cyt., s. 199.

stawionym i omówionym przypadkiem to dziś istotny komponent nabywania doświadczenia zawodowego. Podobną rolę do spełnienia mają praktyki zawodowe, które są realizowane na studiach pierwszego stopnia w wymiarze 6 miesięcy, a na studiach drugiego stopnia – przez 4 miesiące. Inną metodą, godną podkreślenia, jest prowadzenie kursów z superwizji, tym samym wprowadzając zwyczaj superwizowania przyszłej pracy socjalnej. Programy kształcenia, z całą stanowczością, winny uwzględniać z jednej strony możliwe dylematy, przed jakimi stają współcześnie pracownicy socjalni, z drugiej – doświadczenie w podejściu do zawodu wyniesione ze studiów, czy wreszcie świadomość szerszego społeczeństwa w znaczeniu pracy socjalnej dla identyfikacji skali zjawisk niekorzystnych lub wręcz zagrażających bezpieczeństwu zarówno państwa, jak i pojedynczych obywateli. Uświadomienie wszystkim podmiotom decydującym o kształcie przyszłej polityki społecznej, a więc i pracy socjalnej, jak istotny jest aspekt aksjonormatywny w procesie budowania wrażliwego, ale i profesjonalnego w swych postawach, pracownika, to fundament budowania społeczeństwa dialogu, akceptacji dla odmienności – społeczeństwa wrażliwości i otwartości na innych.

Bibliografia

- Czech P., *Etos opiekuńczy a etyka zawodowa w pracy pracownika socjalnego*, „Polonia Journal” 2017, nr 5–6, s. 187–205.
- Lubińska-Bogacka M., Mirewska E., *Etyczne i nieetyczne zachowania pracownika socjalnego w pomocy społecznej*, „Zeszyty Pracy Socjalnej” 2019, nr 2(24), s. 81–100, <https://doi.org/10.4467/24496138ZPS.19.006.11083>.
- Sokołowska M., *Dylematy etyczne pracowników socjalnych*, Warszawa 2013.
- Szarfenberg R., *Standardy pracy socjalnej. Wprowadzenie*, https://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SPS%20wprowadzenie_2601.pdf (dostęp: 19.05.2021).
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. Nr 64 poz. 593).
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o ochronie zdrowia publicznego (Dz.U. 2021 poz. 803).
- Plan studiów dla naboru 2021/2022. Studia stacjonarne pierwszego stopnia o profilu praktycznym – kierunek studiów: praca socjalna, https://dzn.upjpp2.edu.pl/fcp/mPRsbBAcHKDYILFApRoNzc2VsbRAyCwovHQoBGnhlUGdoZX5D-KlgFEUpXbyU9UUQ/_users/code_PJ1cFFoYaLDk6HE4kBgNocmAFMVgy-WEMvJhZLSC4/www_wns_ps_2021_plan_studiow_pierwszego_stopnia_stacjonarne_20210224.pdf (dostęp: 10.01.2023).

- Uniwersytet Warszawski. Informator ECTS. Praca socjalna, studia stacjonarne, pierwszego stopnia, <http://informatorects.uw.edu.pl/pl/programmes-all/PSO/S1-PSO/> (dostęp: 10.01.2023).
- Program kształcenia na studiach i stopnia kierunku: praca socjalna (profil praktyczny), https://www.pwsip.edu.pl/wnsh/images/programy-i-plany-studiow/praca-socjalna/programy_studiow/Program_ksztalcenia_Praca_socjalna_od_2018-2019.pdf (dostęp: 10.01.2023).
- Uniwersytet Opolski, Wartości i normy etyczne w pracy socjalnej – sylabus, https://usosweb.uni.opole.pl/kontroler.php?_action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&kod=2.3.43.Z2.KRK-02WNEP (dostęp: 10.01.2023).
- Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Etyczne aspekty pracy socjalnej – sylabus, https://usosweb.ujd.edu.pl/kontroler.php?_action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&kod=WP-PS-L-02-E-APS (dostęp: 10.01.2023).
- Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej, https://federacja-socjalnych.pl/images/PDF/kodeks_etyczny.pdf (dostęp: 16.05.2021).